

L. A. BILL No. XXXIV OF 2023.

A BILL

FURTHER TO AMEND THE MAHARASHTRA MATHADI, HAMAL AND
OTHER MANUAL WORKERS (REGULATION OF EMPLOYMENT
AND WELFARE) ACT, 1969 AND MAHARASHTRA PRIVATE
SECURITY GUARDS (REGULATION OF EMPLOYMENT
AND WELFARE) ACT, 1981.

सन २०२३ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ३४.

महाराष्ट्र माथाडी, हमाल व इतर श्रमजीवी कामगार (नोकरीचे नियमन व कल्याण)
अधिनियम, १९६९ आणि महाराष्ट्र खाजगी सुरक्षा रक्षक (नोकरीचे नियमन व
कल्याण) अधिनियम, १९८१ यात आणखी सुधारणा करण्यासाठी विधेयक.

१९६९ चा ३०. **ज्याअर्थी**, यात यापुढे दिलेल्या प्रयोजनांकरिता महाराष्ट्र माथाडी, हमाल व इतर श्रमजीवी कामगार (नोकरीचे
नियमन व कल्याण) अधिनियम, १९६९ आणि महाराष्ट्र खाजगी सुरक्षा रक्षक (नोकरीचे नियमन व

कल्याण) अधिनियम, १९८१ यांमध्ये आणखी सुधारणा करणे इष्ट आहे; **त्याअर्थी**, भारतीय गणराज्याच्या चौऱ्याहत्तराव्या १९८१ चा वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :— महा. ५८.

प्रकरण एक

प्रारंभिक

संक्षिप्त नाव. १. या अधिनियमास, महाराष्ट्र माथाडी, हमाल व इतर श्रमजीवी कामगार (नोकरीचे नियमन व कल्याण) ५ आणि महाराष्ट्र खाजगी सुरक्षा रक्षक (नोकरीचे नियमन व कल्याण) (सुधारणा) अधिनियम, २०२३, असे म्हणावे.

प्रकरण दोन

महाराष्ट्र माथाडी, हमाल व इतर श्रमजीवी कामगार (नोकरीचे नियमन व कल्याण) अधिनियम, १९६९ याच्या सुधारणा.

सन १९६९ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३० याच्या कलम २ ची सुधारणा. २. महाराष्ट्र माथाडी, हमाल व इतर श्रमजीवी कामगार (नोकरीचे नियमन व कल्याण) अधिनियम, १९६९ १० १९६९ चा महा. ३०. (यात यापुढे, या प्रकरणात, ज्याचा निर्देश, “माथाडी अधिनियम” असा केला आहे) याच्या कलम २ मध्ये,—

(१) खंड (१) आधी, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

“ (अ-१) “प्राधिकरण” याचा अर्थ, या अधिनियमाच्या कलम ५अ अन्वये घटित केलेले महाराष्ट्र असंरक्षित कामगार नियामक प्राधिकरण, असा आहे ;”;

(२) खंड (२) मधील, “कोणतेही काम” या मजकुराऐवजी, “कोणतेही अंगमेहनतीचे काम” हा १५ मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(३) खंड (३) मधील, “कामावर ठेवलेल्या कोणत्याही असंरक्षित कामगाराच्या” या मजकुराआधी, “कोणतेही अंगमेहनतीचे काम करण्यासाठी” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल ;

(४) खंड (६) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

“ (६अ) “अंगमेहनतीचे काम” याचा अर्थ, कोणत्याही प्रकारच्या यंत्राच्या कोणत्याही मदतीशिवाय २० किंवा आधाराशिवाय किंवा सहाय्याशिवाय मानवाने केलेले कोणत्याही प्रकारचे शारीरिक श्रमाचे काम, असा आहे आणि त्यामध्ये, अनुसूचित नोकऱ्यांमधील अंगमेहनतीने माल चढविण्याचे, उतरविण्याचे, रचण्याचे, त्याची ने-आण करण्याचे, त्याचे वजन व मापन करण्याचे काम यांचा समावेश होतो ;”;

(५) खंड (७) मधील, “जो असंरक्षित कामगारांना” या मजकुराआधी, “कोणतेही अंगमेहनतीचे काम करण्यासाठी” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल ; २५

(६) खंड (९) मधील, “किंवा अशा नोकरीचे अंग असणारी कोणतीही प्रक्रिया किंवा कामाची शाखा” हा मजकूर वगळण्यात येईल ;

(७) खंड (११) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल :—

(११) “असंरक्षित कामगार” याचा अर्थ, कोणत्याही अनुसूचित नोकरीतील अंगमेहनतीचे काम करण्यासाठी ज्याला प्रत्यक्षपणे किंवा कोणत्याही एजन्सीमार्फत कामावर ठेवले असेल, किंवा कामावर ठेवायचे ३० असेल,—मग ते मजुरीसाठी असो किंवा नसो,—अठरा वर्षांचा व त्यावरील वयाचा आणि साठ वर्षांपर्यंत वय असलेला माथाडी, हमाल किंवा इतर श्रमजीवी कामगार, असा आहे, आणि त्यात, एखाद्या मालकाने

किंवा ठेकेदाराने कामावर न ठेवलेल्या, परंतु मालकाच्या किंवा ठेकेदाराच्या परवानगीने, किंवा मालकाशी किंवा ठेकेदाराशी केलेल्या करारान्वये, काम करणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीचा समावेश होतो, परंतु, त्यात,—

५ (अ) कारखान्यातील उत्पादन तयार करण्याचे क्षेत्र, अथवा कोणत्याही आस्थापनेचे, उद्योगाचे किंवा कारखान्याचे वस्तूनिर्मिती प्रक्रिया क्षेत्र किंवा संचय व साठवणूक क्षेत्र येथे अथवा जेथे कोणत्याही आस्थापनेमधील, उद्योगामधील, किंवा कारखान्यामधील यांत्रिक प्रक्रियेमार्फत किंवा यंत्राच्यामार्फत किंवा स्वयं-चलित प्रक्रियेमार्फत प्रक्रिया केली जात असेल तेथे, मूळ मालकाने कामावर ठेवलेल्या कोणत्याही कामगाराचा किंवा एखाद्या दुकानामध्ये मालकाने कामावर ठेवलेल्या कोणत्याही कामगाराचा ;

१० (ब) मालकाच्या कुटुंबातील सदस्याचा, समावेश होणार नाही ;”;

(८) खंड (१२) वगळण्यात येईल.

३. माथाडी अधिनियमाच्या कलम ३ मध्ये, पोट-कलम (२) मधील, खंड (क) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल :—

सन १९६९ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
३० याच्या कलम
३ ची सुधारणा.

१५ “(क) असंरक्षित कामगारांची भरती करणे व त्यांना योजनेत प्रवेश देणे, आणि असंरक्षित कामगारांची नोंदणी पुस्तके व प्रतिक्षा यादी ठेवणे, नोंदणी पुस्तकांतील व प्रतिक्षा यादीतील त्यांची नावे, एकतर तात्पुरती किंवा कायमची काढून टाकणे, आणि नोंदणीसाठी फी लादणे यांसह असंरक्षित कामगारांची व मालकांची नोंदणी करणे व नोंदणी रद्द करणे या विषयीचे नियमन करणे.”

४. माथाडी अधिनियमाच्या कलम ४ मध्ये, पोट-कलम (१) मध्ये,—

सन १९६९ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
३० याच्या कलम
४ ची सुधारणा.

२० (१) “सल्लागार समितीशी विचारविनिमय केल्यानंतर,” हा मजकूर वगळण्यात येईल ;

(२) दुसऱ्या परंतुकामधील, “कामगार ” हा मजकूर ज्या दोन ठिकाणी आला आहे त्या दोन्ही ठिकाणी त्याऐवजी “असंरक्षित कामगार ” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

५. माथाडी अधिनियमाच्या कलम ५ ऐवजी, पुढील कलम दाखल करण्यात येईल :—

सन १९६९ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
३० याच्या कलम
५ ऐवजी बदली
दाखल करणे.

“५. (१) जर,—

२५ (एक) कोणतीही योजना, असंरक्षित कामगारांच्या किंवा मालकांच्या कोणत्याही वर्गास लागू आहे किंवा कसे ;

योजना,
इत्यादी लागू
करण्यासंबंधीचे
विवाद.

(दोन) कामगार किंवा कामगारांचा वर्ग, असंरक्षित कामगार किंवा त्यांचा वर्ग आहे किंवा कसे ; किंवा

३० (तीन) कोणत्याही आस्थापनेतील कोणतेही काम किंवा कार्य अथवा कामाचा किंवा कार्याचा भाग अंगमेहनतीने किंवा यंत्राने केला जात आहे किंवा कसे,

या संबंधात कोणताही प्रश्न उद्भवला तर, हे प्रकरण, सहआयुक्त, कामगार (माथाडी), महाराष्ट्र राज्य याच्याकडे विचारार्थ पाठविण्यात येईल.

(२) पोट-कलम (१) मध्ये नमूद केलेले विवाद, कोणत्याही कामगारास किंवा मालकास स्वतः किंवा त्यांनी लेखी स्वरूपात प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही विधि व्यवसायीद्वारे, विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात व अशा रीतीने, विचारार्थ पाठविता येतील.

३५ (३) सहआयुक्त, कामगार (माथाडी), पोट-कलम (१) अन्वये त्याच्याकडे विचारार्थ पाठविलेल्या कोणत्याही विवादावर निर्णय करतेवेळी, अर्जदारास, इतर पक्षकारांस व संबंधित मंडळाला सुनावणीची संधी देईल आणि त्यास आवश्यक वाटेल अशी, कोणतीही असल्यास, आणखी चौकशी केल्यानंतर, असा संदर्भ प्राप्त झाल्याच्या तारखेपासून सहा महिन्यांच्या कालावधीत, शक्य असेल तेथवर, यथोचित लेखी आदेश पारित करील.

(४) जर, सह आयुक्त, कामगार (माथाडी) याची, या कलमाखालील कोणत्याही संदर्भाची सुनावणी केल्यानंतर, त्याच्यासमोर दाखल केलेला कोणताही संदर्भ, एकतर द्वेषपूर्वक किंवा त्रासदायक असल्याची खात्री पटली तर, तो, दोन हजार रुपयांपेक्षा अधिक नसेल इतकी शास्ती लादू शकेल.”.

सन १९६९ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
३० यात नवीन
कलमे ५अ व ५ब
समाविष्ट करणे.

६. माथाडी अधिनियमाच्या कलम ५ नंतर, पुढील कलमे समाविष्ट करण्यात येतील :-

महाराष्ट्र असंरक्षित
कामगार नियामक
प्राधिकरण घटित
करणे.

“ ५अ. (१) राज्य शासन, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमान्वये त्यास ५ प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करण्यासाठी आणि सोपविलेली कार्ये पार पाडण्यासाठी “ महाराष्ट्र असंरक्षित कामगार नियामक प्राधिकरण ” म्हणून संबोधले जाणारे एक प्राधिकरण घटित करील.

(२) प्राधिकरण हे, शासन व कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य यांचे कार्यालय यांमधील अधिकाऱ्यांमधून शासनाने नियुक्त केलेला अध्यक्ष व इतर चार सदस्य यांचे मिळून बनलेले असेल.

(३) प्राधिकरणाच्या बैठकींमधील कामकाज चालविताना, अनुसरण करावयाची कार्यपद्धती व त्यातील १० गणपूर्ती, नियमांद्वारे विहित केल्याप्रमाणे असेल.

प्राधिकरणाचे
अधिकार व कार्ये.

५ब. प्राधिकरण, पुढील अधिकारांचा वापर करील व पुढील कार्ये पार पाडील :-

(अ) मंडळांच्या कामकाजावर देखरेख ठेवणे आणि त्यांवर प्रशासकीय व वित्तीय नियंत्रण ठेवणे ;

(ब) सर्व मंडळांच्या मागणीनुसार, खरेदी प्रक्रियेस मान्यता देणे ;

(क) पन्नास हजार रुपयांपेक्षा अधिक खर्चास मंडळांनी ठेवलेल्या निधीतून मंजुरी देणे व मंडळांच्या १५ निर्धींच्या गुंतवणुकीस पूर्व मान्यता देणे ;

(ड) त्यास योग्य वाटेल त्याप्रमाणे, मंडळांकडून आवश्यक विवरणपत्रे व विवरणे मागवणे ;

(ई) मंडळांच्या ठरावांची छाननी करणे आणि जर त्यास तसे करणे योग्य वाटेल तर, त्यात सुधारणा करण्यास फर्माविणे ;

(फ) मंडळांच्या आस्थापनेवर काम करणाऱ्या अधिकाऱ्यांच्या व कर्मचाऱ्यांच्या आस्थापनेशी २० संबंधित असलेल्या बाबींवर निर्णय देणे ;

(ग) मंडळांचे अधिकारी व कर्मचारी यांची भरतीची प्रक्रिया अंमलात आणणे आणि शासनाच्या पूर्व मान्यतेने, त्यांच्या सेवा शर्ती विनिर्दिष्ट करणे ;

(ह) नोंदणीकृत असंरक्षित कामगारांकरिता या अधिनियमान्वये व त्याखाली केलेल्या योजनांन्वये पुरविलेल्या सर्व सुविधांचे संनियंत्रण करणे ;

२५

(आय) मंडळे, या अधिनियमान्वये निर्धारित केलेल्या कालावधीत, वार्षिक अहवाल व लेखापरीक्षा केलेले लेखे, शासनाला सादर करित असल्याची सुनिश्चिती करणे ;

(जे) असंरक्षित कामगारांसाठी धोरणे तयार करण्याकरिता, शासनास सूचना करणे ;

(के) विहित करण्यात येतील असे अन्य अधिकार व कार्ये.”.

७. माथाडी अधिनियमाच्या कलम ७ मधील,—
 (१) पोट-कलम (२) ऐवजी, पुढील पोट-कलम दाखल करण्यात येईल :—
 “(२) मंडळास, योजनेचे प्रशासन करण्यासाठी, प्राधिकरणाच्या पर्यवेक्षणाच्या व निदेशाच्या अधीन राहून, त्यास योग्य वाटतील अशा उपाययोजना करता येतील.” ;
- ५ (२) पोट-कलम (४) मधील, “राज्य शासन” या मजकुराऐवजी, “प्राधिकरण किंवा राज्य शासन” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.
८. माथाडी अधिनियमाच्या कलम १३ मध्ये,—
 (१) पोट-कलम (१) मधील, “कामगार” या मजकुराऐवजी, “असंरक्षित कामगार” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;
- १० (२) पोट-कलम (१) मध्ये, पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येईल :—
 “परंतु, मंडळ, मालकाकडे किंवा मूळ मालकाकडे असंरक्षित कामगाराचे किंवा असंरक्षित कामगारांच्या गटाचे नियत वाटप केल्यापासून सहा महिने उलटल्यानंतर, अशा कोणत्याही मालकाकडून किंवा मूळ मालकाकडून येणे असलेल्या अशा कोणत्याही रकमेचे निर्धारण करण्यासाठीचा असा कोणताही अर्ज, दाखल करून घेणार नाही.” ;
- १५ (२) पोट-कलम (४) वगळण्यात येईल.
९. माथाडी अधिनियमाचे कलम १४ वगळण्यात येईल.
१०. माथाडी अधिनियमाच्या कलम १६ मध्ये, स्पष्टीकरणामधील, “चौदा” या मजकुराऐवजी, “अठरा” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.
११. माथाडी अधिनियमाच्या कलम १६ नंतर, पुढील कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—
 “१६अ. (१) सह आयुक्त, कामगार (माथाडी) याने, कलम ५ च्या पोट-कलम (३) अन्वये दिलेल्या आदेशाने व्यथित झालेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, असा आदेश मिळाल्याच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या आत, राज्य शासनाकडे अपील दाखल करता येईल.
 (२) कलम १३ च्या पोट-कलम (१) अन्वये मंडळाने किंवा या बाबतीत त्याच्याकडून विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा अधिकाऱ्याने दिलेल्या, या अधिनियमान्वये किंवा त्याखाली केलेल्या कोणत्याही योजनेन्वये कोणत्याही मालकाकडून किंवा असंरक्षित कामगाराकडून देय असलेल्या कोणत्याही रकमेचे निर्धारण करणाऱ्या, आदेशाने व्यथित झालेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, असा आदेश मिळाल्याच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या कालावधीत, कामगार न्यायालयाकडे अपील दाखल करता येईल.
 (३) योजनेच्या तरतुदीनुसार अधिनियमान्वये नोंदणी करण्यास नकार देणाऱ्या मंडळाच्या आदेशाने व्यथित झालेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, असा आदेश मिळाल्याच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या कालावधीत, प्राधिकरणाकडे अपील दाखल करता येईल ;

सन १९६९ चा
 महाराष्ट्र
 अधिनियम क्रमांक
 ३० याच्या कलम
 ७ ची सुधारणा.

सन १९६९ चा
 महाराष्ट्र
 अधिनियम क्रमांक
 ३० याच्या कलम
 १३ ची सुधारणा.

सन १९६९ चा
 महाराष्ट्र
 अधिनियम क्रमांक
 ३० याचे कलम
 १४ वगळणे.

सन १९६९ चा
 महाराष्ट्र
 अधिनियम क्रमांक
 ३० याच्या कलम
 १६ ची सुधारणा.

सन १९६९ चा
 महाराष्ट्र
 अधिनियम क्रमांक
 ३० मध्ये नवीन
 कलम १६अ
 समाविष्ट करणे.

अपील.

परंतु, पोट कलमे (१), (२) व (३) खालील अपील प्राधिकरणाची, अपिलकर्त्याला उक्त तीस दिवसांच्या कालावधीत अपील दाखल करण्यास वाजवी कारणामुळे प्रतिबंध झाला होता अशी खात्री पटली तर, त्यास, उक्त कालावधी, आणखी तीस दिवसांच्या कालावधीने वाढविता येईल :

परंतु आणखी असे की, पोट-कलमे (१), (२) व (३) खालील अपील प्राधिकरणास, पक्षकारांना, त्यांचे म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी दिल्यानंतर, सह आयुक्त, कामगार (माथाडी) याच्या, मंडळाच्या, किंवा यथास्थिती, मंडळाने नियुक्त केलेल्या अधिकाऱ्याच्या ज्या कोणत्याही आदेशाविरुद्ध किंवा निर्णयाविरुद्ध त्याच्यासमोर अपील दाखल केलेले आहे तो आदेश किंवा निर्णय, कायम करता येईल, त्यात फेरबदल करता येईल किंवा तो मागे घेता येईल. ”.

सन १९६९ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
३० याच्या कलम
१९ ची सुधारणा.

१२. माथाडी अधिनियमाच्या कलम १९ मध्ये, पोट-कलम (२) मधील, “ सल्लागार समितीने तसा सल्ला दिला असेल तर ” हा मजकूर वगळण्यात येईल. १०

सन १९६९ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
३० याच्या कलम
२२ ची सुधारणा.

१३. माथाडी अधिनियमाच्या कलम २२ मधील, “ सल्लागार समितीशी विचारविनिमय केल्यानंतर, ” हा मजकूर वगळण्यात येईल.

सन १९६९ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
३० याच्या कलम
२७अ ची
सुधारणा.

१४. माथाडी अधिनियमाच्या कलम २७अ मधील, “ राज्य शासन किंवा मंडळ किंवा मंडळाचा किंवा सल्लागार समितीचा अध्यक्ष, सचिव किंवा कोणताही सदस्य किंवा कोणताही निरीक्षक किंवा मंडळाचा इतर कोणताही अधिकारी ” या मजकुराऐवजी, “ राज्य शासन किंवा त्याचे अधिकारी किंवा प्राधिकरण किंवा मंडळ अथवा मंडळाचा अध्यक्ष, सचिव किंवा कोणताही सदस्य किंवा कोणताही निरीक्षक अथवा मंडळाचा इतर कोणताही अधिकारी ” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल. १५

सन १९६९ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
३० ला जोडलेल्या
अनुसूचीऐवजी
बदली दाखल
करणे.

१५. माथाडी अधिनियमास जोडलेल्या **अनुसूचीऐवजी**, पुढील **अनुसूची** दाखल करण्यात येईल :-

“अनुसूची
(कलम २ (९) पहा)

१. माल भरणे, तो उतरवणे, रचणे, त्याची ने-आण करणे, त्याचे वजन करणे, त्याचे मापन करणे, तो भरणे, शिवणे, त्याचे वर्गीकरण करणे, तो स्वच्छ करणे किंवा असे अन्य काम या संबंधातील कापड व कापूस बाजार किंवा दुकाने यांतील नोकरी. २०

२. माल भरणे, तो उतरवणे, रचणे, त्याची ने-आण करणे, त्याचे वजन करणे, त्याचे मापन करणे किंवा असे अन्य काम यासंबंधातील अशा कार्यांच्या पूर्वतयारीच्या किंवा आनुषंगिक कामांसह गोद्यांमधील नोकरी, परंतु यामध्ये, गोदी कामगार (नोकरीचे नियमन) अधिनियम, १९४८ याच्या अर्थानुसार गोदी कामगाराच्या नोकरीचा समावेश होत नाही. २५
१९४८ चा ९.

३. माल भरणे, तो उतरवणे, रचणे, त्याची ने-आण करणे, त्याचे वजन करणे, त्याचे मापन करणे, तो भरणे, शिवणे, त्याचे वर्गीकरण करणे, स्वच्छ करणे किंवा असे अन्य काम या संबंधातील किराणा बाजार किंवा दुकाने यांतील नोकरी. ३०

४. ज्यांना रेल्वे प्राधिकरणांनी नोकरीवर ठेवलेले नाही अशा कामगारांकडून केले जाणारे, माल भरणे, तो उतरविणे, रचणे, त्याची ने-आण करणे, त्याचे वजन करणे, मापन करणे किंवा अशा कार्यांच्या पूर्वतयारीचे किंवा आनुषंगिक असलेले अन्य काम या संबंधातील, रेल्वे यार्डमधील किंवा मालाच्या गोदामांमधील नोकरी.

५. सार्वजनिक वाहतुकीच्या वाहनामध्ये माल भरण्याच्या किंवा त्यामधून तो उतरविण्याच्या संबंधातील नोकरी.

६. माल भरणे, तो उतरविणे, रचणे, त्याची ने-आण करणे, त्याचे वजन करणे, मापन करणे, तो भरणे, शिवणे, त्याचे वर्गीकरण करणे या संबंधातील, भाजीपाला बाजारांतील (कांदा व बटाटा यांसह) नोकरी.

१९६४ चा
महा. २०.

७. माल भरणे, तो उतरविणे, रचणे, त्याची ने-आण करणे, त्याचे वजन करणे, मापन करणे, तो भरणे, शिवणे, त्याचे वर्गीकरण करणे, तो स्वच्छ करणे किंवा असे अन्य काम या संबंधातील, महाराष्ट्र कृषि उत्पन्न पणन (विकास व विनियमन) अधिनियम, १९६३ अन्वये स्थापन केलेल्या बाजारांतील किंवा दुय्यम बाजारांतील नोकरी.

१०

८. अन्नधान्याच्या गोदामात माल भरणे, तो उतरविणे आणि त्याची ने-आण करणे, अन्नधान्यांची विल्हेवारी करणे व ते स्वच्छ करणे, अन्नधान्ये पोत्यात भरणे, अशी पोती शिवणे आणि तदानुषंगिक व तत्संबंधित असलेले असे अन्य काम या संबंधातील नोकरी.

९. माल भरणे, तो उतरविणे, रचणे, त्याची ने-आण करणे, त्याचे वजन करणे, मापन करणे यामध्ये काम करित असलेल्या आस्थापनेतील नोकरी.”.

१५

प्रकरण तीन

महाराष्ट्र खाजगी सुरक्षा रक्षक (नोकरीचे नियमन व कल्याण) अधिनियम, १९८१ याच्या सुधारणा.

१९८१ चा
महा. ५८.
२० २ मधील,—

१६. महाराष्ट्र खाजगी सुरक्षा रक्षक (नोकरीचे नियमन व कल्याण) अधिनियम, १९८१ (यात सन १९८१ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
५८ याच्या कलम
२ ची सुधारणा.

(१) खंड (१-अ) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल :—

“(१-अ) “प्राधिकरण” याचा अर्थ, या अधिनियमाच्या कलम ५अ अन्वये घटित केलेले महाराष्ट्र सुरक्षा रक्षक नियामक प्राधिकरण, असा आहे ;”;

(२) खंड (४) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल :—

२०१७ चा २५
महा. ६१.

“(४) “आस्थापना” याचा अर्थ, महाराष्ट्र दुकाने व आस्थापना (नोकरीचे व सेवाशर्तीचे विनियमन) अधिनियम, २०१७ याच्या कलम २ च्या खंड (४) मध्ये व्याख्या केलेली आस्थापना, असा आहे ;”;

(३) खंड (६) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

१९४७ चा
११-३०

“(६अ) “कामगार न्यायालय” याचा अर्थ, कोणत्याही स्थानिक क्षेत्रासाठी महाराष्ट्र औद्योगिक संबंध अधिनियमान्वये घटित केलेले एक कामगार न्यायालय, असा असून ते, या अधिनियमाच्या प्रयोजनांसाठी, त्या क्षेत्राकरिता घटित केलेले कामगार न्यायालय देखील असेल ;”;

(४) खंड (१०) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल :—

३५

“(१०) “सुरक्षा रक्षक” किंवा “खाजगी सुरक्षा रक्षक” याचा अर्थ, जी व्यक्ती, कोणत्याही कारखान्यात किंवा आस्थापनेत, सुरक्षेचे काम, राखणदारी करण्याचे व पहाऱ्याचे काम, वैयक्तिक सुरक्षेचे काम, वाहतूक नियंत्रणाचे काम, संरक्षण पुरविण्याचे काम करण्यासाठी, कोणत्याही एजन्सीमार्फत किंवा एजंटमार्फत किंवा मंडळामार्फत कामावर ठेवण्यात आलेली आहे ती व्यक्ती, असा आहे, परंतु, त्यात, कोणत्याही मूळ मालकाच्या कुटुंबातील सदस्यांचा किंवा जी व्यक्ती मूळ मालकाची प्रत्यक्ष कर्मचारी आहे अशा कोणत्याही व्यक्तीचा समावेश होत नाही ;”.

सन १९८१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ५८ याच्या
कलम ३ ची
सुधारणा.

१७. खाजगी सुरक्षा रक्षक अधिनियमाच्या कलम ३ मध्ये, पोट-कलम (२) मधील, खंड (क) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल :—

“(क) सुरक्षा रक्षकांची भरती करणे व त्यांना योजनेत प्रवेश देणे आणि सुरक्षा रक्षकांची नोंदणीपुस्तके व प्रतिक्षा यादी ठेवणे, नोंदणी पुस्तकांतील व प्रतिक्षा यादीतील त्यांची नावे एकतर तात्पुरती किंवा कायमची काढून टाकणे किंवा पुन्हा समाविष्ट करणे, आणि नोंदणीसाठी फी लादणे यांसह सुरक्षा रक्षकांची व मूळ मालकांची नोंदणी करणे व नोंदणी रद्द करणे या विषयीचे नियमन करणे.”.

सन १९८१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ५८ याच्या
कलम ४ ची
सुधारणा.

१८. खाजगी सुरक्षा रक्षक अधिनियमाच्या कलम ४ मध्ये, पोट-कलम (१) मधील, “ कलम १५ अन्वये रचना करण्यात आलेल्या सल्लागार समितीशी विचारविनिमय केल्यानंतर, व ” हा मजकूर वगळण्यात येईल.

सन १९८१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ५८ याच्या
कलम ५ ची
सुधारणा.

१९. खाजगी सुरक्षा रक्षक अधिनियमाच्या कलम ५ ऐवजी, पुढील कलम दाखल करण्यात येईल :—

योजना, इत्यादी
लागू
करण्यासंबंधीचे
विवाद.

“ ५. (१) जर,—

१०

(एक) सुरक्षा रक्षकाच्या किंवा मूळ मालकाच्या कोणत्याही वर्गास, कोणतीही योजना लागू होते किंवा कसे, किंवा

(दोन) कामगार किंवा कामगारांचा वर्ग हे, सुरक्षा रक्षक किंवा त्यांचा वर्ग आहेत किंवा कसे, यासंबंधात कोणताही प्रश्न उद्भवला तर, हे प्रकरण सहआयुक्त, कामगार (माथाडी), महाराष्ट्र राज्य याच्याकडे विचारार्थ पाठविण्यात येईल.

१५

(२) पोट-कलम (१) मध्ये नमूद केलेले विवाद, कोणत्याही सुरक्षा रक्षकास किंवा मूळ मालकास स्वतः किंवा त्यांनी लेखी स्वरूपात प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही विधि व्यवसायीद्वारे, विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात व अशा रीतीने, विचारार्थ पाठविता येईल.

(३) सहआयुक्त, कामगार (माथाडी), पोट-कलम (१) अन्वये त्याच्याकडे विचारार्थ पाठविलेल्या कोणत्याही विवादावर निर्णय देते वेळी, अर्जदारास, इतर पक्षकारांस व संबंधित मंडळाला सुनावणीची संधी देईल आणि त्यास आवश्यक वाटेल अशी कोणतीही असल्यास, आणखी चौकशीनंतर, असा संदर्भ प्राप्त झाल्याच्या तारखेपासून सहा महिन्यांच्या कालावधीत, शक्य असेल तेथवर, यथोचित लेखी आदेश पारित करील.

(४) जर सहआयुक्त, कामगार (माथाडी) याची, या कलमाखालील कोणत्याही संदर्भाची सुनावणी केल्यानंतर, त्याच्यासमोर दाखल केलेला कोणताही संदर्भ, एकतर द्वेषपूर्वक किंवा त्रासदायक असल्याची खात्री पटली तर, तो, दोन हजार रुपयांपेक्षा अधिक नसेल इतकी शास्ती लादू शकेल.”.

२५

सन १९८१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ५८ यात
नवीन कलमे ५अ
व ५ब समाविष्ट
करणे.

२०. खाजगी सुरक्षा रक्षक अधिनियमाच्या कलम ५ नंतर, पुढील कलमे समाविष्ट करण्यात येतील :—

महाराष्ट्र खाजगी
सुरक्षा रक्षक
नियामक प्राधिकरण
घटित करणे.

“ ५अ. (१) राज्य शासन, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाअन्वये त्यास प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करण्यासाठी आणि सोपविलेली कार्ये पार पाडण्यासाठी “महाराष्ट्र खाजगी सुरक्षा रक्षक नियामक प्राधिकरण” म्हणून संबोधले जाणारे एक प्राधिकरण, घटित करील.

३०

(२) प्राधिकरण हे, शासन व कामगार आयुक्त महाराष्ट्र राज्य यांचे कार्यालय, यांमधील अधिकाऱ्यांमधून शासनाने नियुक्त केलेला अध्यक्ष व इतर चार सदस्य यांचे मिळून बनलेले असेल.

(३) प्राधिकरणाच्या बैठकींमधील कामकाज चालविताना, अनुसरण करावयाची कार्यपद्धती व त्यातील गणपूर्ती, नियमांद्वारे विहित केल्याप्रमाणे असेल.

- ५ **५ब.** प्राधिकरण, पुढील अधिकारांचा वापर करील व पुढील कार्ये पार पाडील :— प्राधिकरणाचे अधिकार व कार्ये.
- (अ) मंडळांच्या कामकाजावर देखरेख ठेवणे आणि सर्व मंडळांवर प्रशासकीय व वित्तीय नियंत्रण ठेवणे ;
- (ब) सर्व मंडळांच्या मागणीनुसार, खरेदी प्रक्रियेस मान्यता देणे ;
- (क) पन्नास हजार रुपयांपेक्षा अधिक खर्चास मंडळांनी ठेवलेल्या निधीतून मंजुरी देणे व मंडळांच्या निर्धीच्या गुंतवणुकीस पूर्वमान्यता देणे ;
- १० (ड) त्यास योग्य वाटेल त्याप्रमाणे, मंडळांकडून आवश्यक विवरणपत्रे व विवरणे मागवणे ;
- (ई) मंडळांच्या ठरावांची छाननी करणे आणि जर त्यास तसे करणे योग्य वाटले तर, त्यात सुधारणा करण्यास फर्माविणे ;
- (फ) मंडळांच्या आस्थापनेवर काम करणाऱ्या अधिकाऱ्यांच्या व कर्मचाऱ्यांच्या आस्थापनेशी
- १५ संबंधित असलेल्या बाबींवर निर्णय देणे;
- (ग) मंडळांचे अधिकारी व कर्मचारी यांची भरतीची प्रक्रिया अंमलात आणणे आणि शासनाच्या पूर्व मान्यतेने, त्यांच्या सेवा शर्ती विनिर्दिष्ट करणे ;
- (ह) नोंदणीकृत सुरक्षा रक्षकांकरिता या अधिनियमान्वये व त्याखाली केलेल्या योजनांन्वये पुरविलेल्या सर्व सुविधांचे सनियंत्रण करणे ;
- २० (आय) मंडळे, या अधिनियमान्वये निर्धारित केलेल्या कालावधीत वार्षिक अहवाल व लेखापरीक्षा केलेले लेखे, राज्य शासनाला सादर करित असल्याची सुनिश्चिती करणे ;
- (जे) सुरक्षा रक्षकांसाठी धोरणे तयार करण्याकरिता, शासनास सूचना करणे;
- (के) विहित करण्यात येतील असे अन्य अधिकार व कार्ये.”.
- २१.** खाजगी सुरक्षा रक्षक अधिनियमाच्या कलम ८ मधील,—
- २५ (१) पोट-कलम (२) ऐवजी, पुढील पोट-कलम दाखल करण्यात येईल :—
- “ (२) मंडळास, योजनेचे प्रशासन करण्यासाठी प्राधिकरणाच्या पर्यवेक्षणाच्या व निदेशाच्या अधीन राहून, त्यास योग्य वाटतील अशा उपाययोजना करता येतील.”;
- (२) पोट-कलम (४) मधील, “ राज्य शासन ” या मजकुराऐवजी, “प्राधिकरण किंवा राज्य शासन ” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.
- ३० **२२.** खाजगी सुरक्षा रक्षक अधिनियमाच्या कलम १४ मध्ये,—
- (१) पोट-कलम (१) मध्ये पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येईल :—
- “परंतु, मंडळ, मालकाकडे किंवा मूळ मालकाकडे सुरक्षा रक्षकाचे किंवा सुरक्षा रक्षकांच्या गटाचे नियत वाटप केल्यापासून सहा महिने उलटल्यानंतर, अशा कोणत्याही मालकाकडून किंवा मूळ मालकाकडून येणे असलेल्या अशा कोणत्याही रकमेचे निर्धारण करण्यासाठीचा असा कोणताही अर्ज, दाखल करून घेणार नाही.” ;
- ३५ (२) पोट-कलम (४) वगळण्यात येईल.

सन १९८१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ५८ याच्या
कलम ८ ची
सुधारणा.

सन १९८१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ५८ याच्या
कलम १४ ची
सुधारणा.

सन १९८१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ५८ याचे
कलम १५ वगळणे.

२३. खाजगी सुरक्षा रक्षक अधिनियमाचे कलम १५ वगळण्यात येईल.

सन १९८१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ५८ याच्या
कलम १८ ची
सुधारणा.

२४. खाजगी सुरक्षा रक्षक अधिनियमाच्या कलम १८ मध्ये, स्पष्टीकरणामधील, “ चौदा ” या मजकुराऐवजी, “ अठरा ” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९८१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ५८ मध्ये
नवीन कलम १८अ
समाविष्ट करणे.

२५. खाजगी सुरक्षा रक्षक अधिनियमाच्या कलम १८ नंतर, पुढील कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—

अपील.

“ १८अ. (१) सहआयुक्त, कामगार (माथाडी) याने, कलम ५ च्या पोट-कलम (३) अन्वये ५ दिलेल्या आदेशाने व्यथित झालेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, असा आदेश मिळाल्याच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या आत, राज्य शासनाकडे अपील दाखल करता येईल.

(२) कलम १३ च्या पोट-कलम (१) अन्वये, मंडळाने किंवा त्या बाबतीत त्याच्याकडून विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा अधिकाऱ्याने दिलेल्या, या अधिनियमान्वये किंवा त्याखाली केलेल्या कोणत्याही योजनेन्वये कोणत्याही मालकाकडून, मूळ मालकाकडून किंवा सुरक्षा रक्षकाकडून देय असलेल्या कोणत्याही १० रकमेचे निर्धारण करणाऱ्या, आदेशाने व्यथित झालेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, असा आदेश मिळाल्याच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या कालावधीत, कामगार न्यायालयाकडे अपील दाखल करता येईल.

(३) योजनेच्या तरतुदीनुसार, अधिनियमान्वये नोंदणी करण्यास नकार देणाऱ्या मंडळाच्या आदेशाने व्यथित झालेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, असा आदेश मिळाल्याच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या कालावधीत, प्राधिकरणाकडे अपील दाखल करता येईल : १५

परंतु, पोट-कलमे (१), (२) व (३) मधील अपील प्राधिकरणाची, अपिलकर्त्याला उक्त तीस दिवसांच्या कालावधीत अपील दाखल करण्यास वाजवी कारणामुळे प्रतिबंध झाला होता अशी खात्री पटली तर, त्यास, उक्त कालावधी आणखी तीस दिवसांच्या कालावधीने वाढविता येईल :

परंतु, आणखी असे की, पोट-कलमे (१), (२) व (३) खालील अपील प्राधिकरणास, पक्षकारांना त्यांचे म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी दिल्यानंतर, सह आयुक्त, कामगार (माथाडी) याच्या, मंडळाच्या, किंवा २० यथास्थिती, मंडळाने नियुक्त केलेल्या अधिकाऱ्याच्या ज्या निर्णयाविरुद्ध त्याच्यासमोर अपील दाखल केले आहे तो निर्णय, कायम करता येईल, त्यात फेरबदल करता येईल किंवा तो मागे घेता येईल.”.

सन १९८१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ५८ याच्या
कलम २० ची
सुधारणा.

२६. खाजगी सुरक्षा रक्षक अधिनियमाच्या कलम २० मध्ये, पोट-कलम (२) मधील, “ केवळ सल्लागार समितीने तसा सल्ला दिला असेल तर ” हा मजकूर वगळण्यात येईल.

सन १९८१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ५८ याच्या
कलम २३ ची
सुधारणा.

२७. खाजगी सुरक्षा रक्षक अधिनियमाच्या कलम २३ मधील, “ सल्लागार समितीशी विचारविनिमय २५ केल्यानंतर, ” हा मजकूर वगळण्यात येईल.

सन १९८१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक ५८ याच्या
कलम २८ ची
सुधारणा.

२८. खाजगी सुरक्षा रक्षक अधिनियमाच्या कलम २८ मधील, “ राज्य शासन किंवा मंडळ किंवा मंडळाचा किंवा सल्लागार समितीचा अध्यक्ष, सचिव किंवा कोणताही सदस्य किंवा कोणताही निरीक्षक किंवा मंडळाचा इतर कोणताही अधिकारी ” या मजकुराऐवजी, “ राज्य शासन किंवा त्याचे अधिकारी किंवा प्राधिकरण अथवा मंडळ किंवा मंडळाचा अध्यक्ष, सचिव किंवा कोणताही सदस्य किंवा कोणताही निरीक्षक अथवा मंडळाचा इतर ३० कोणताही अधिकारी ” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

उद्देश व कारणे यांचे निवेदन.

महाराष्ट्र राज्यातील विवक्षित नोकऱ्यांमध्ये कामावर ठेवलेल्या असंरक्षित श्रमजीवी कामगारांच्या नोकरीचे नियमन करण्यासाठी, अशा नोकऱ्यांमध्ये त्यांचा पुरेसा पुरवठा व्हावा आणि त्यांचा योग्य व पूर्णपणे उपयोग व्हावा यासाठी, आणि त्यांच्याशी संबंधित असलेल्या बाबींसाठी तरतूद करण्याकरिता, महाराष्ट्र माथाडी, हमाल व इतर श्रमजीवी कामगार (नोकरीचे नियमन व कल्याण) अधिनियम, १९६९ (१९६९ चा महा. ३०), अधिनियमित केला आहे.

महाराष्ट्र राज्यातील कारखाने व आस्थापना यांमध्ये कामावर ठेवलेल्या खाजगी सुरक्षा रक्षकांच्या नोकरीचे नियमन करण्यासाठी एक मंडळ स्थापन करून त्याद्वारे, त्यांच्या नोकरीच्या अटी व शर्ती आणि त्यांचे कल्याण यांसाठी आणि त्यांच्याशी संबंधित बाबींसाठी अधिक चांगल्या तरतुदी करण्याकरिता, महाराष्ट्र खाजगी सुरक्षा रक्षक (नोकरीचे नियमन व कल्याण) अधिनियम, १९८१ (१९८१ चा महा. ५८), अधिनियमित करण्यात आला आहे.

२. उक्त अधिनियम, अनेक वर्षांपासून राज्यात अंमलात आहेत. उक्त अधिनियम अंमलात असताना, मालक संघ व कामगार संघटना यांना तोंड द्याव्या लागलेल्या विविध समस्या शासनाच्या निदर्शनास आणून देण्यात आलेल्या आहेत. त्यापैकी, विशेषतः मुंबईमध्ये, अनुसूचित नोकरीनिहाय मंडळे अधिसूचित केलेली आहेत तेथे, मंडळांच्या आदेशांविरुद्ध आणि योजना लागू करण्याच्या संबंधातील दोन मंडळांमधील विवादांविरुद्ध अपील करण्याची सोय उपलब्ध नसणे, इत्यादी काही समस्या आहेत. म्हणून, उक्त अधिनियमांखालील प्रक्रिया सुलभ करण्याच्या दृष्टीने आणि असंरक्षित कामगारांच्या व खाजगी सुरक्षा रक्षकांच्या नियमनासाठी व कल्याणासाठी उक्त अधिनियमांची व त्याखाली तयार केलेल्या योजनांची प्रभावीपणे अंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने, उक्त अधिनियमांमध्ये विवक्षित सुधारणा करणे आवश्यक आहे, असे शासनास वाटत आहे.

३. उक्त अधिनियमांमध्ये प्रस्तावित केलेल्या सुधारणांची ठळक वैशिष्ट्ये पुढीलप्रमाणे आहेत :-

(अ) अनुसूचित नोकऱ्यांकरिता माथाडी अधिनियमान्वये घटित केलेल्या मंडळांच्या आणि खाजगी सुरक्षा रक्षकांसाठी, खाजगी सुरक्षा रक्षक अधिनियमान्वये घटित केलेल्या मंडळांच्या कामकाजामध्ये एकरूपता व पारदर्शकता आणणे ;

(ब) उक्त मंडळांच्या प्रशासकीय व वित्तीय बाबींचे विनियमन व संनियंत्रण करण्यासाठी अनुक्रमे, महाराष्ट्र असंरक्षित कामगार नियामक प्राधिकरण आणि महाराष्ट्र खाजगी सुरक्षा रक्षक नियामक प्राधिकरण स्थापन करणे ;

(क) सल्लागार समितीचा सल्ला घेण्यास भाग पाडणाऱ्या उक्त अधिनियमांच्या तरतुदींची विविध कारणांकरिता वेळेत अंमलबजावणी केली जाऊ शकत नसल्यामुळे, उक्त समिती घटित करण्याच्या तरतुदी वगळणे ;

(ड) उक्त अधिनियमान्वये, योजना लागू करण्याच्या, मालकांकडून किंवा कामगारांकडून देय असलेल्या रकमांची वसुली करण्याच्या आणि कामगार म्हणून नोंदणी करण्यास नकार देण्याच्या संबंधातील विवादांमध्ये, पारित केलेल्या आदेशांविरुद्ध अपील करण्याच्या तरतुदी समाविष्ट करणे.

४. वरील उद्दिष्टे साध्य करणे हा, या विधेयकाचा हेतू आहे.

मुंबई,
दिनांक २६ जुलै, २०२३.

सुरेश खाडे,
कामगार मंत्री.

वैधानिक अधिकार सोपविण्यासंबंधीचे ज्ञापन

या विधेयकात, वैधानिक अधिकार सोपविण्यासंबंधीचे पुढील प्रस्ताव अंतर्भूत आहेत :—

खंड ५.—या खंडान्वये, महाराष्ट्र माथाडी, हमाल व इतर श्रमजीवी कामगार (नोकरीचे नियमन व कल्याण) अधिनियम, १९६९ याचे कलम ५ बदली दाखल करण्याचा हेतू असलेल्या या खंडान्वये, कामगारास किंवा मालकास स्वतः अथवा त्यांनी लेखी स्वरूपात प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही विधि व्यवसायीद्वारे, ज्या नमुन्यात व ज्या रीतीने विवाद विचारार्थ पाठविले जातील तो नमुना व ती रीत विहित करण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ६.—महाराष्ट्र माथाडी, हमाल व इतर श्रमजीवी कामगार (नोकरीचे नियमन व कल्याण) अधिनियम, १९६९ यामध्ये कलमे ५अ व ५ब नव्याने समाविष्ट करण्याचा हेतू असणाऱ्या या खंडान्वये,—

(एक) **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, महाराष्ट्र असंरक्षित कामगार नियामक प्राधिकरण, घटित करण्याचा ;

(दोन) प्राधिकरणाच्या बैठकीमधील कामकाज चालविण्याकरिता अनुसरण करावयाची कार्यपद्धती व त्यातील गणपूर्ती, विहित करण्याचा ;

(तीन) प्राधिकरणाचे इतर अधिकार व त्याची कार्ये विहित करण्याचा,

अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड १९.—या खंडान्वये, महाराष्ट्र खाजगी सुरक्षा रक्षक (नोकरीचे नियमन व कल्याण) अधिनियम, १९८१ याचे कलम ५ बदली दाखल करण्याचा हेतू असलेल्या या खंडान्वये, सुरक्षा रक्षकास किंवा मालकास स्वतः अथवा त्यांनी लेखी स्वरूपात प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही विधि व्यवसायीद्वारे, ज्या नमुन्यात व ज्या रीतीने विवाद विचारार्थ पाठविले जातील तो नमुना व रीत विहित करण्याचा अधिकार, राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड २०.—महाराष्ट्र खाजगी सुरक्षा रक्षक (नोकरीचे नियमन व कल्याण) अधिनियम, १९८१ यामध्ये कलमे ५अ व ५ब नव्याने समाविष्ट करण्याचा हेतू असणाऱ्या या खंडान्वये,—

(एक) **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, महाराष्ट्र खाजगी सुरक्षा रक्षक नियामक प्राधिकरण, घटित करण्याचा ;

(दोन) प्राधिकरणाच्या बैठकीमधील कामकाज चालविण्याकरिता अनुसरण करावयाची कार्यपद्धती व त्यातील गणपूर्ती, विहित करण्याचा ;

(तीन) प्राधिकरणाचे इतर अधिकार व त्याची कार्ये विहित करण्याचा,

अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

२. वैधानिक अधिकार सोपविण्यासंबंधीचे वर नमूद केलेले प्रस्ताव, सामान्य स्वरूपाचे आहेत.

सन २०२३ चे वि.स. वि. क्र. ३४.—महाराष्ट्र माथाडी, हमाल व इतर श्रमजीवी कामगार

(नोकरीचे नियमन व कल्याण) (सुधारणा) आणि महाराष्ट्र खाजगी सुरक्षा रक्षक (नोकरीचे नियमन व कल्याण) विधेयक, २०२३ याचे परिशिष्ट.

[महाराष्ट्र माथाडी, हमाल व इतर श्रमजीवी कामगार (नोकरीचे नियमन व कल्याण) अधिनियम, १९६९ यातील उतारे.]

(सन १९६९ चा महाराष्ट्र अधिनियम ३०.)

१.	**	**	**	**
२. (१)	**	**	**	**

व्याख्या.

(२) एखाद्या असंरक्षित कामगाराच्या संबंधात “ठेकेदार” याचा अर्थ, मजुरीवर किंवा अन्यथा, जी असे कामगार कामावर ठेवून, एखाद्या आस्थापनेचे कोणतेही काम पार पाडण्याची हमी घेईल किंवा जी असे कामगार, गटागटाने, टोळीने किंवा एकएकटे याप्रमाणे पुरवील अशी व्यक्ती असा आहे; आणि त्यात, “पोट ठेकेदार”, “अभिकर्ता (एजंट)”, “मुकादम” किंवा “टोळीवाला” यांचाही समावेश होतो;

(३) ठेकेदारामार्फत किंवा त्याने कामावर ठेवलेल्या कोणत्याही असंरक्षित कामगाराच्या संबंधात “मालक” याचा अर्थ, मूळ मालक व इतर कोणत्याही असंरक्षित कामगाराच्या संबंधात, आस्थापनेच्या कामकाजाचं अंतिम नियंत्रण जिच्या हाती असेल ती व्यक्ती असा आहे, आणि त्यात, त्या आस्थापनेचे कामकाज जिच्याकडे सोपविले असेल अशा इतर कोणत्याही व्यक्तीचा, मग अशा व्यक्तीस, अभिकर्ता (एजंट), म्हणून, व्यवस्थापक म्हणून किंवा अनुसूचित नोकरीत प्रचलित असलेल्या इतर कोणत्याही नावाने संबोधण्यात येत असो, समावेश होतो;

(४) ते (६)	**	**	**	**
------------	----	----	----	----

(७) “मूळ मालक” याचा अर्थ, कोणत्याही अनुसूचित नोकरीमध्ये, जो असंरक्षित कामगारांना ठेकेदारामार्फत किंवा त्याच्यावतीने कामावर लावतो तो मालक असा आहे;

(८)	**	**	**	**
-----	----	----	----	----

(९) “अनुसूचित नोकरी” याचा अर्थ, यासाबतच्या अनुसूचीमध्ये विनिर्दिष्ट केलेली कोणतीही नोकरी किंवा अशा नोकरीचं अंग असणारी कोणतीही प्रक्रिया किंवा कामाची शाखा असा आहे;

(१०)	**	**	**	**
------	----	----	----	----

(११) “असंरक्षित कामगार” याचा अर्थ, ज्याला कोणत्याही अनुसूचित नोकरीतील कामावर ठेवलं असेल किंवा कामावर ठेवावयाचे असेल, असा श्रमजीवी कामगार असा आहे;

(१२) “कामगार” याचा अर्थ, कोणत्याही अनुसूचित नोकरीतील श्रमाचे काम करण्यासाठी, थेट किंवा कोणत्याही अधिकरणामार्फत (एजन्सी), कामावर ठेवलेली किंवा कामावर ठेवण्यात येणारी व्यक्ती असा आहे मग तिला वेतनावर ठेवण्यात आलेलं असो किंवा नसो आणि त्यात मालकाने किंवा ठेकेदाराने कामावर न ठेवलेल्या परंतु त्या मालकाच्या किंवा ठेकेदाराच्या परवानगीनं, किंवा मालकाशी किंवा ठेकेदाराशी केलेल्या करारान्वये काम करणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीचा समावेश होतो; परंतु त्यात, मालकाच्या कुटुंबियांचा समावेश होणार नाही;

(१३)	**	**	**	**
------	----	----	----	----

३. (१)	**	**	**	**
--------	----	----	----	----

(२) विशेषकरून ^१[या योजनेमध्ये, पुढीलपैकी सर्व किंवा कोणत्याही गोष्टींसाठी तरतूद करता येईल :-]

असंरक्षित कामगारांना नियमित नोकरी मिळावी हे निश्चित करण्यासाठी योजना.

(अ) व (ब) ** ** ** **

(क) असंरक्षित कामगारांची भरती व त्यांना योजनेत दाखल करून घेणे या गोष्टींचे नियमन करणं आणि नोंदणीपुस्तकं ठेवणं, नोंदणीपुस्तकातील नावे तात्पुरती किंवा कायमची काढून टाकणे ५[* * * * *] व नोंदणीसाठी लादावयाची फी यासह असंरक्षित कामगार व मालक यांची नोंदणी करणे;

(ड) ते (ल) ** ** **

(३) ** ** **

योजना तयार करणे, योजनेमध्ये बदल करणे किंवा ती मागे घेणे.

४. (१) राज्य शासनास, सल्लागार समितीशी विचारविनिमय केल्यानंतर, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे व पूर्वप्रसिद्धीच्या शर्तींना अधीन राहून अधिसूचनेत विनिर्दिष्ट केलेल्या एका किंवा त्याहून अधिक क्षेत्रात, कोणत्याही अनुसूचित नोकरीसाठी किंवा अनुसूचित नोकऱ्यांच्या गटांसाठी, एक किंवा त्याहून अधिक योजना तयार करता येतील आणि त्यानं केलेल्या कोणत्याही योजनेत तशाच रीतीनं भर घालता येईल, तीत सुधारणा करता येईल, बदल करता येईल किंवा त्याऐवजी दुसरी योजना तयार करता येईल :

परंतु अशी कोणतीही अधिसूचना **राजपत्रात** तो प्रसिद्ध आल्याच्या दिनांकापासून एक महिन्याचा कालावधी समाप्त झाल्याखेरीज, अंमलात येणार नाही.

परंतु आणखी असे की, राज्य शासनास-

(अ) त्यास आवश्यक वाटेल तर, किंवा

(ब) कोणत्याही अनुसूचित नोकरीसाठी किंवा तिच्या भागासाठी अशा रीतीने तयार केलेल्या कोणत्याही योजनेच्या तरतुदी अशा अनुसूचित नोकरीतील मालकाशी व कामगारांशी विचारविनिमय केल्यानंतर, अशा दुसऱ्या अनुसूचित नोकरीस लागू कराव्यात अशी कोणत्याही दुसऱ्या अनुसूचित नोकरीतील बहुसंख्य मालकांनी किंवा कामगारांनी मागणी केली असेल किंवा विनंती केली असेल तर, अशा योजनेच्या तरतुदी किंवा तिचा भाग **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, अधिसूचनेत विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा फेरबदलांसह असे कोणतेही फेरबदल असल्यास, अशा अनुसूचित नोकरीस लागू करता येतील.

(२) ** ** **

योजना लागू करण्यासंबंधी विवाद

५. असंरक्षित कामगार किंवा मालक यांच्या कोणत्या वर्गात एखादी योजना लागू होते किंवा कसे याबद्दल कोणताही प्रश्न उद्भवल्यास, ती बाब राज्य शासनाकडे पाठविण्यात येईल आणि कलम १४ अन्वये पटित करण्यात आलेल्या सल्लागार समितीशी विचारविनिमय केल्यानंतर शासन यावर निर्णय घेईल व तो निर्णय अंतिम असेल.

६. व ६अ. ** ** **

मंडळाचे अधिकार व कर्तव्ये.

७. (१) ** ** **

(२) योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी मंडळास त्यास योग्य वाटतील अशा उपाययोजना करता येतील.

(३) ** ** **

(४) लेखी नमूद करावयाच्या कारणावरून, राज्य शासन, मंडळास वेळोवेळी देईल अशा निदेशांनी मंडळ आपल्या अधिकारांचा वापर करताना आणि आपली कर्तव्ये पार पाडताना बांधलेले असेल.

८. ते १२. ** ** **

मालक व कामगार यांजकडून येणे असलेल्या रकमा निश्चित करणे.

१[१३. (१) मंडळात किंवा त्याने याबाबतीत विनिर्दिष्ट केले असेल अशा अधिकाऱ्यास या अधिनियमान्वये किंवा त्याखाली केलेल्या कोणत्याही योजनेअन्वये कोणत्याही मालकाकडून किंवा कामगाराकडून येणे असलेल्या कोणत्याही रकमेचे निश्चितीकरण आदेशाद्वारे करता येईल आणि या प्रयोजनासाठी मंडळास किंवा अशा अधिकाऱ्यास आवश्यक वाटेल अशी चौकशी करता येईल..

(२) व (३) ** ** ** **

(४) या कलमान्वये दिलेला आदेश हा अंतिम असेल व कोणत्याही न्यायालयात तो प्रश्नास्पद करता येणार नाही.

(५) ** ** ****

१४. (१) राज्य शासनास, या अधिनियमाच्या किंवा या अधिनियमान्वये करण्यात आलेल्या कोणत्याही सल्लागार समिती. योजनेच्या अंमलबजावणीमधून किंवा असंरक्षित कामगार व मालक यांच्या कोणत्याही विवक्षित वर्गास या अधिनियमाच्या तरतुदी लागू करण्यासंबंधात किंवा विविध मंडळांच्या कामाचा समन्वय करण्यासंबंधात उद्भवतील अशा, स्वतः सल्लागार समितीस आवश्यक वाटणाऱ्या किंवा राज्य शासनाकडून सल्ल्यासाठी तिच्याकडे पाठविण्यात येणाऱ्या बाबीसंबंधी, सल्ला देण्यासाठी म्हणून सल्लागार समिती घटित करता येईल.

(२) सल्लागार समितीचे सदस्य राज्य शासनाकडून नेमण्यात येतील आणि समिती, या अधिनियमान्वये करण्यात आलेल्या नियमाद्वारे विहित करण्यात येईल इतक्या सदस्यांची मिळून होईल व त्यांची विहित करण्यात आलेल्या रीतीने निवड करण्यात येईल :

परंतु, सल्लागार समितीत, मालक, कामगार व राज्य विधानमंडळ यांचे प्रतिनिधित्व करणारे समसमान संख्येतील सदस्य आणि समितीच्या एकूण सदस्यांच्या एक-चतुर्थांशापेक्षा अधिक असणार नाहीत इतके राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करणारे सदस्य यांचा समावेश होईल.

(३) राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी नेमलेल्या सदस्यांपैकी एक सदस्य-जो राज्य शासन या बाबतीत नामनिर्देशित करील - सल्लागार समितीचा अध्यक्ष असेल.

(४) राज्य शासन सल्लागार समितीच्या सर्व सदस्यांची नावे **राजपत्रात** प्रसिद्ध करील.

(५) या अधिनियमान्वये केलेल्या नियमानुसार सल्लागार समितीच्या बैठकी आणि त्यासाठी अनुसरावयाची कार्यपद्धती यांचे विनियमन करण्यात येईल.

(६) सल्लागार समितीच्या सदस्यांना पदावधी, विहित करण्यात येईल, त्याचप्रमाणे असेल.

१[(७) (राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करणारा सदस्य नसेल अशा) सल्लागार समितीच्या सदस्यास समितीच्या बैठकींना उपस्थित राहण्यासाठी विहित करण्यात येईल अशा दरांनी प्रवास भत्ता व दैनिक भत्ता मिळेल.]

१५. ** ** ****

१६. कोणत्याही मुलास अनुसूचित नोकरीत काम करण्यास भाग पाडता येणार नाही किंवा त्यास तशी मुलांना नोकरीवर परवानगी देण्यात येणार नाही. ठेवण्यास प्रतिषेध.

स्पष्टीकरण.—'मूल' याचा अर्थ, ज्या व्यक्तीच्या वयाची चौदा वर्ष पूर्ण झाली नसतील अशी व्यक्ती असा आहे.

१७. व १८. ** ** ****

१९. (१) ** ** ****

(२) राज्य शासनास, केवळ सल्लागार समितीने तसा सल्ला दिला असेल तरच, तत्सम अधिसूचनेद्वारे, पोस्ट-कलम (१) अन्वये काढण्यात आलेली कोणतीही अधिसूचना रद्द करता येईल न किंवा तीत बदल करता येईल.

२०. व २१. ** ** ****

२२. राज्य शासनास, सल्लागार समितीशी विचारविनिमय केल्यानंतर, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, आणि सूट. तीत विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा शर्तीस अधीन राहून आणि अशा मुदतीपर्यंत, कोणत्याही अनुसूचित नोकरीत किंवा कोणत्याही अनुसूचित नोकरीच्या कोणत्याही आस्थापनेत किंवा कोणताही वर्ग किंवा कोणत्याही वर्गास, जर

राज्य शासनाच्या मते असे सर्व असंरक्षित कामागार किंवा कामागाराचा वर्ग किंवा कामगारांचे वर्ग यांस, हा अधिनियम किंवा त्या अन्वये तयार करण्यात आलेली कोणतीही योजना यानुसार किंवा तदन्वये, अशा असंरक्षित कामगारांसाठी तरतूद करण्यात आलेल्या फायद्यापेक्षा एकंदरीत पाहता कमी फायदेशीर नसणारे लाभ मिळत असतील तर या अधिनियमाच्या सर्व किंवा कोणत्याही तरतुदी किंवा त्या अन्वये करण्यात आलेली योजना यांच्या अंमलबजावणीतून सूट देता येईल :

परंतु, अशी कोणतीही अधिसूचना काढण्यापूर्वी, राज्य शासन अशी अधिसूचना काढण्याच्या आपल्या उद्देशासंबंधीची नोटीस प्रसिद्ध करील आणि त्या बाबतीत हरकती व सूचना मागतील आणि अशी कोणतीही अधिसूचना, हरकतीचा व सूचनांचा विचार करण्यात येईपर्यंत व ती नोटीस **राजपत्रात** प्रथम प्रसिद्ध केल्याच्या दिनांकापासून एक महिन्याची मुदत समाप्त होईपर्यंत काढण्यात येणार नाही :

परंतु आणखी असे की, राज्य शासनास **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे कोणत्याही वेळी विनिर्दिष्ट करावयाच्या कारणावरून, पूर्वोक्त अधिसूचना विखंडित करता येईल.

२३. ते. २७. ** ** * *

या अधिनियमान्वये केलेल्या कार्यवाहीस संरक्षण.

“[२७ अ. हा अधिनियम किंवा तदन्वये केलेली कोणतीही योजना किंवा कोणताही नियम किंवा आदेश यानुसार सद्भावनेने केलेल्या किंवा करण्याचा इरादा असलेल्या कोणत्याही गोष्टीबद्दल राज्य शासन किंवा मंडळ किंवा मंडळाचा किंवा सल्लागार समितीचा अध्यक्ष, सचिव किंवा कोणताही सदस्य, कोणताही निरीक्षक किंवा मंडळाचे इतर कोणतेही अधिकारी यांच्याविरुद्ध कोणताही दावा, खटला किंवा इतर वैद्य कार्यवाही दाखल करता येणार नाही.]

२८. ** * *

अनुसूची

[कलम २ (९) पहा]

१. माल भरणे, तो उतरविणे, रचणे, त्याची ने-आण करणे, त्याचे वजन व मापन करणे किंवा अशा कामाच्या पूर्वतयारीची किंवा आनुषंगिक कामे करून, अशा प्रकारचा इतर कामासंबंधातील लोखंड व पोलाद किंवा दुकान यातील नोकरी.

२. माल भरणे, तो उतरविणे, रचणे, त्याची ने-आण करणे, त्यांचे वजन व ^१[मापन करणे, फायलिंग, शिवणे, पृथक्करण करणे, स्वच्छ करणे] किंवा अशा कामाच्या पूर्वतयारीची किंवा आनुषंगिक कामे धरून, अशा प्रकारच्या इतर कामासंबंधातील कापड व कापूस बाजार किंवा दुकाने यांतील नोकरी.

३. माल भरणे, तो उतरविणे, रचणे, त्यांची ने-आण करणे, त्याचे वजन व मापन करणे किंवा अशा कामाच्या पूर्वतयारीची किंवा आनुषंगिक कामे धरून, अशा प्रकारच्या इतर कामासंबंधातील गोद्यांमधील नोकरी; परंतु यामध्ये गोदी कामगार (नोकरीचे नियमन) अधिनियम, १९४८ याच्या अर्थानुसार गोदी कामगारांच्या नोकरीचा अंतर्भाव होणार नाही.

४. माल भरणे, तो उतरविणे, रचणे, त्याची ने-आण करणे, त्याचे वजन व ^१[मापन करणे, फायलिंग, शिवणे, पृथक्करण करणे, स्वच्छ करणे] किंवा अशा कामाच्या पूर्वतयारीची किंवा, आनुषंगिक कामे धरून अशा प्रकारच्या इतर कामासंबंधातील किराणा बाजार किंवा दुकाने यांतील नोकरी.

५. माल भरणे, तो उतरविणे, रचणे, त्याची ने-आण करणे, त्याचे वजन व ^१[मापन करणे, फायलिंग, शिवणे, पृथक्करण करणे, स्वच्छ करणे] किंवा अशा कामाच्या पूर्वतयारीची किंवा आनुषंगिक कामे धरून, अशा प्रकारच्या इतर कामासंबंधातील, या अनुसूचीच्या इतर कोणत्याही नोंदीखाली न येणारी, बाजारातील आणि काराखान्यातील व इतर आस्थापनातील नोकरी.

६. रेल्वे प्राधिकरणांकडून जे कामावर ठेवण्यात आले नसतील अशा कामगारांकडून करण्यात येणारी, माल भरणे, तो उतरविणे, रचणे, त्याची ने-आण करणे, त्याचे वजन व मापन करणे किंवा अशा कामाच्या पूर्वतयारीची किंवा आनुषंगिक कामे धरून, अशा प्रकारच्या इतर कामासंबंधातील, रेल्वे आवारातील किंवा मालाच्या छपण्यांमधील नोकरी.

७. सार्वजनिक वाहतुकीच्या वाहनात माल भरणे किंवा त्यामधून तो उतरविणे व त्या कामाशी आनुषंगिक व संबंधित असेल असे इतर कोणतेही काम यासंबंधातील नोकरी.

८. माल भरणे, तो उतरविणे, रचणे, त्याची ने-आण करणे, त्याचे वजन व ^१[मापन करणे, फायलिंग, शिवणे, पृथक्करण करणे, स्वच्छ करणे] किंवा अशा कामाच्या पूर्वतयारीची किंवा आनुषंगिक कामे धरून, त्या संबंधातील भाजीपाला बाजारातील (कांदे व बटाटा यासह) नोकरी.

९. माल भरणे, तो उतरविणे, रचणे, त्याची ने-आण करणे, त्याचे वजन व ^१[मापन करणे, फायलिंग, शिवणे, पृथक्करण करणे, स्वच्छ करणे] किंवा अशा कामाच्या पूर्वतयारीची किंवा आनुषंगिक कामे धरून, अशा प्रकारच्या कामासंबंधात, महाराष्ट्र कृषि उत्पन्न खरेदी-विक्री (नियमन) अधिनियम, १९६३ अन्वये स्थापन करण्यात आलेल्या बाजारातील किंवा दुय्यम बाजारातील नोकरी.

१०. खोकी तयार करण्याच्या कामातील किंवा इमारती लाकूड बाजारातील नोकरी.

११. मिठागरांमधील नोकरी.

१२. मच्छीमारी उद्योगातील नोकरी.

१३. अन्नधान्याच्या गोदामात माल भरणे, तो उतरविणे, आणि त्याची ने-आण करणे ^१[अन्नधान्यांचे पृथक्करण करणे व ते स्वच्छ करणे, पोत्यात अन्नधान्य भरणे आणि अशी पोती शिवणे] किंवा अशा प्रकारच्या कामाशी आनुषंगिक व संबंधित असेल अशी नोकरी.

^१[१४. माल स्वच्छ करणे, त्याचे पृथक्करण करणे, भरणे, तो उतरविणे, रचणे, त्याची ने-आण करणे, वजन करणे, मापन करणे, शिवणे, कांदे किंवा कांद्यांची पोती भरणे आणि अशा कामाच्या पूर्वतयारीची किंवा आनुषंगिक किंवा अशी कामे धरून, अशा प्रकारच्या कामासंबंधात असलेल्या आस्थापनातील नोकरी.]

[महाराष्ट्र खाजगी सुरक्षा रक्षक (नोकरीचे नियमन व कल्याण) अधिनियम, १९८१ यातील उतारे]

(सन १९८१ चा महाराष्ट्र अधिनियम ५८)

१. ** ** ** **

२. या अधिनियमात, संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर ,—

व्याख्या.

(१) ** ** ** **

(१-अ) सल्लागार समिती म्हणजे, कलम १५ अन्वये रचना करण्यात आलेली समिती ;

(२) व (३) ** ** ** **

(४) “आस्थापना” म्हणजे, मुंबई दुकाने व संस्था अधिनियम, १९४८ याच्या कलम २, खंड (८) मध्ये व्याख्या केल्याप्रमाणे आस्थापना ;

(५) ते (९) ** ** ** **

(१०) “सुरक्षा रक्षक” किंवा “खाजगी सुरक्षा रक्षक” म्हणजे, कोणत्याही कारखान्यात किंवा आस्थापनेत सुरक्षेचे काम किंवा राखण व पहाण्याचे काम करण्यासाठी कोणत्याही एजन्सीमार्फत किंवा एजंटमार्फत किंवा मंडळामार्फत कामावर ठेवण्यात आलेली व्यक्ती, परंतु त्यात कोणत्याही मूळ मालकाच्या कुटुंबातील सदस्यांचा किंवा मूळ मालकाचा प्रत्यक्ष कर्मचारी असेल अशा कोणत्याही व्यक्तीचा समावेश होत नाही;”;

	(११)	**	**	**	**
सुरक्षा रक्षकांना नियमित नोकरी मिळावी हे निश्चित करण्यासाठी योजना.	३. (१)	**	**	**	**
	(२) विशेषकरून योजनेमध्ये पुढीलपैकी सर्व किंवा कोणत्याही गोष्टींसाठी तरतूद करता येईल :-				
	(अ) व (ब)	**	**	**	**
	(क) नोंदणीपुस्तके ठेवणे, नोंदणीपुस्तकातील नावे तात्पुरती किंवा कायमची काढून टाकणे किंवा पूर्ववत करणे व नोंदणीसाठी लादावयाची फी, यांसह सुरक्षा रक्षकांची भरती व त्यांना योजनेत दाखल करून घेणे आणि सुरक्षा रक्षक व मालक यांची नोंदणी यांचे नियमन करणे ;				
	(ड) ते (न)	**	**	**	**
	(३) व (४)	**	**	**	**
योजना करणे, तीमध्ये बदल करणे व ती रद्द करणे.	४. (१) राज्य शासनास, कलम १५ अन्वये रचना करण्यात आलेल्या सल्लागार समितीशी विचारविनिमय केल्यानंतर व शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनाद्वारे आगाऊ प्रसिद्ध करण्यात येईल या शर्तीच्या अधीन, अधिसूचनेत विनिर्दिष्ट केलेल्या, एका किंवा त्याहून अधिक क्षेत्रात, सुरक्षा रक्षकांसाठी, सुरक्षा रक्षकांच्या गटासाठी किंवा गटांसाठी एक किंवा त्याहून अधिक योजना करता येतील; आणि त्याने केलेल्या कोणत्याही योजनेत, त्याच रीतीने भर घालता येईल, तीत सुधारणा करता येईल, तीत बदल करता येईल, किंवा त्याने केलेल्या योजनेऐवजी दुसरी योजना तयार करता येईल :				
	परंतु, अशी कोणतीही अधिसूचना, शासकीय राजपत्रात ती प्रसिद्ध झाल्याच्या तारखेपासून एक महिन्याचा कालावधी समाप्त झाल्याखेरीज, अंमलात येणार नाही.				
	(२)	**	**	**	**
योजना लागू करण्यासंबंधी विवाद.	५. सुरक्षा रक्षक किंवा मूळ मालक यांच्या कोणत्याही वर्गास कोणतीही योजना लागू होते किंवा कसे याबद्दल कोणताही प्रश्न उद्भवल्यास, ती बाब, राज्य शासनाकडे विचारार्थ पाठविण्यात येईल आणि कलम १५ अन्वये रचना करण्यात आलेल्या सल्लागार समितीशी विचारविनिमय केल्यानंतर राज्य शासन त्या प्रश्नावर जो निर्णय घेईल तो अंतिम असेल.				
	६. व ७.	**	**	**	**
मंडळाचे अधिकार व कर्तव्ये.	८. (१)	**	**	**	**
	(२) योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी मंडळास योग्य वाटतील अशा उपाययोजना त्यास करता येतील.				
	(३)	**	**	**	**
	(४) आपल्या अधिकारांचा वापर करताना आणि आपली कर्तव्ये पार पाडताना आणि कामे करताना मंडळ, लेखी नमूद करावयाच्या कारणावरून, राज्य शासन मंडळास वेळोवेळी देईल अशा निदेशांनी बांधलेले असेल.				
	९. ते १३.	**	**	**	**
मूळ मालक आणि सुरक्षा रक्षक यांजकडून येणे असलेल्या रकमांचे निर्धारण.	१४. (१) मंडळास किंवा त्याने या बाबतीत विनिर्दिष्ट केले असेल अशा अधिकाऱ्यास, या अधिनियमान्वये किंवा त्याखाली केलेल्या कोणत्याही योजनेन्वये कोणत्याही मूळ मालकाकडून किंवा सुरक्षा रक्षकाकडून येणे असलेल्या रकमेचे निर्धारण, आदेशाद्वारे करता येईल आणि या प्रयोजनासाठी मंडळास किंवा अशा अधिकाऱ्यास आवश्यक वाटेल अशी चौकशी करता येईल.				
	(२) व (३)	**	**	**	**
	(४) या कलमान्वये दिलेला आदेश हा अंतिम असेल व कोणत्याही न्यायालयात त्यावर आक्षेप घेण्यात येणार नाही.				

(५) ** ** ** **

१५. (१) राज्य शासनास, या अधिनियमाच्या किंवा या अधिनियमान्वये करण्यात आलेल्या क.योजनेच्या सल्लागार समिती. अंमलबजावणीमधून किंवा रक्षक व मूळ मालक यांच्या कोणत्याही विवक्षित वर्गास या अधिनियमाचे उपबंध करण्यासंबंधात उद्भवतील अशा, सल्लागार समितीस स्वतः आवश्यक वाटणाऱ्या किंवा राज्य शासनाकडून सल्ल्यासाठी तिच्याकडे पाठविण्यात येणाऱ्या बाबींसंबंधी, सल्ला देण्यासाठी म्हणून सल्लागार समितीची रचना करता येईल.

(२) सल्लागार समितीचे सदस्य राज्य शासनाकडून नेमण्यात येतील आणि ती विहित करण्यात येईल इतक्या सदस्यांची मिळून होईल व त्यांची विहित करण्यात आलेल्या रीतीने निवड करण्यात येईल :

परंतु, सल्लागार समितीत, मूळ मालक, सुरक्षा रक्षक व राज्य विधानमंडळ यांचे प्रतिनिधित्व करणारे समसमान संख्येतील सदस्य आणि समितीच्या एकूण सदस्यांच्या एक-चतुर्थांशापेक्षा अधिक असणार नाहीत इतके राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करणारे सदस्य यांचा समावेश होईल.

(३) राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी नेमलेल्या सदस्यांपैकी एक सदस्य - जो राज्य शासन या बाबतीत नामनिर्दिष्ट करील-सल्लागार समितीचा अध्यक्ष असेल.

(४) राज्य शासन, सल्लागार समितीच्या सर्व सदस्यांची नावे शासकीय राजपत्रात प्रसिद्ध करील.

(५) सल्लागार समितीच्या बैठकी आणि त्यासाठी अनुसरावयाची पद्धती यांचे नियमन या अधिनियमाद्वारे केलेल्या नियमानुसार करण्यात येईल.

(६) सल्लागार समितीच्या सदस्यांचा पदावधी विहित करण्यात येईल असा असेल.

(७) सल्लागार समितीच्या सदस्यास (राज्य शासनाचे प्रतिनिधित्व करणारा सदस्य नसेल अशा) समितीच्या बैठकींना उपस्थित राहण्यासाठी विहित करण्यात येईल अशा दरांनी प्रवास भत्ता व दैनिक भता मिळेल.

१६. व १७. ** ** **

१८. कोणत्याही मुलास सुरक्षा रक्षक म्हणून काम करण्यास भाग पाडण्यात येणार नाही किंवा त्यास तशी मुलांना नोकरीवर परवानगी देण्यात येणार नाही. ठेवण्यासा प्रतिबंध.

स्पष्टीकरण.— 'मूल' म्हणजे ज्या व्यक्तीच्या वयाची चौदा वर्षे पूर्ण झाली नसतील अशी व्यक्ती.

१९. ** ** **

२०. (१) ** ** **

(२) राज्य शासनास, केवळ सल्लागार समितीने तसा सल्ला दिला असेल तर, तत्सम अधिसूचनेद्वारे, पोस्ट-कलम (१) अन्वये काढण्यात आलेली कोणतीही अधिसूचना रद्द करता येईल किंवा तीत बदल करता येईल. रक्षकांना लागू असणे.

२१. व २२. ** ** **

२३. राज्य शासनास, सल्लागार समितीशी विचारविनिमय केल्यानंतर, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, आणि तीत विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा शर्तीस अधीन राहून आणि अशा मुदतीपर्यंत, कोणत्याही कारखान्यात किंवा कोणत्याही आस्थापनेत किंवा कारखान्याच्या वा आस्थापनेच्या कोणत्याही वर्गात अधिसूचनेमध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा एजन्सी किंवा एजन्ट, मार्फत कामावर ठेवलेल्या आणि तैनात करण्यात आलेल्या सुरक्षा रक्षकांच्या सर्व किंवा कोणत्याही वर्गास, जर राज्य शासनाच्या मते असे सर्व सुरक्षा रक्षक किंवा सुरक्षा रक्षकांचा / चे वर्ग यांस, हा अधिनियम किंवा त्या अन्वये तयार करण्यात आलेली कोणतीही योजना यानुसार किंवा तदन्वये, अशा रक्षकांसाठी तरतूद करण्यात आलेल्या फायद्यापेक्षा एकदरीत पाहता, कमी फायदेशीर नसणारे लाभ मिळत असतील तर, या अधिनियमाचे सर्व किंवा कोणतेही उपबंध किंवा त्या अन्वये करण्यात आलेली योजना यांच्या अंमलबजावणीतून माफी देता येईल :

आणखी असे की, राज्य शासनास **शासकीय राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, कोणत्याही वेळी, कारणे विनिर्दिष्ट करून पूर्वोक्त अधिसूचना विखंडित करता येईल.

२४. ते २७.

**

**

**

**

या अधिनियमान्वये
केलेल्या
कार्यवाहीस
संरक्षण.

२८. हा अधिनियम किंवा तदन्वये केलेली कोणतीही योजना किंवा कोणताही नियम किंवा आदेश यानुसार सद्भावनेने केलेल्या किंवा करण्याचा इरादा असलेल्या कोणत्याही गोष्टीबद्दल राज्य शासन किंवा मंडळ किंवा मंडळाचा किंवा सल्लागार समितीचा अध्यक्ष, सचिव किंवा कोणताही सदस्य, किंवा कोणताही निरीक्षक किंवा मंडळाचा इतर कोणताही अधिकारी यांच्याविरुद्ध कोणताही दावा, खटला किंवा इतर न्यायालयीन कार्यवाही दाखल करता येणार नाही.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

[सन २०२३ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ३४.]

[महाराष्ट्र माथाडी, हमाल व इतर श्रमजीवी कामगार
(नोकरीचे नियम व कल्याण) अधिनियम, १९६९
आणि महाराष्ट्र खाजगी सुरक्षा रक्षक (नोकरीचे
नियमन व कल्याण) अधिनियम, १९८९ यात
आणखी सुधारणा करण्यासाठी विधेयक.]

[श्री. सुरेश खाडे,
कामगार मंत्री.]

जितेंद्र भोळे,
सचिव (१) (कार्यभार),
महाराष्ट्र विधानसभा.